

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

6 մայիսի 2017թ.
ք. Երևան

N 219-Ա

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

**«ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՎՐՈՊԱ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ», «ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԸ
ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ԿԵՆՏՐՈՆ» ԵՎ ԺՈՒՌՆԱԼԻՍՏՆԵՐԻ «ԱՍՊԱՐԵՉ» ԱԿՈՒՄԲ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՆՐԱՆՑ ԴԻՏՈՐԴՆԵՐ՝ Տ.ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ,
Գ.ԲԱԽՇՅԱՆԻ, Ա.ՄԻՆԱՍՅԱՆԻ, Ռ.ԱԲԱԶՅԱՆԻ, Գ.ԱՎԱԿՅԱՆԻ, Ա.ԱԼԹՈՒՆՅԱՆԻ,
Ն.ԿՈՒՒՏԻԱՆԻՁԵԻ, Է. ՀԱԹՈՒԹՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄ-ԲՈՂՈՔԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ**

Ուսումնասիրելով «Իրավունքի Եվրոպա միավորում», «Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն», ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ հասարակական կազմակերպությունների և դիտորդներ՝ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի, Ռիմմա Աբաջյանի, Գեորգի Ավակյանի, Ասյա Ալթունյանի, Նինո Կուխիանիձեի, Էմիլի Հաթոյանի դիմում-բողոքը, Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը

Պ Ա Ր Զ Ե Ց .

1. Բողոքաբերների իրավական դիրքորոշումը և ներկայացված պահանջը

«Իրավունքի Եվրոպա Միավորում», «Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ Հակակոռուպցիոն Կենտրոն», ժուռնալիստների «Ասպարեզ» Ակումբ հասարակական կազմակերպությունների և նրանց դիտորդներ՝ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի, Ռիմմա Աբաջյանի, Գեորգի Ավակյանի, Ասյա Ալթունյանի, Նինո Կուխիանիձեի, Էմիլի Հաթոյանի 12.04.2017թ. դիմում-բողոքը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում մուտքագրվել է 2017թ. ապրիլի 12-ին:

Բողոքաբերները բողոքարկում են թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 08.04.2017թ. թիվ 9-Ա որոշումը: Ներկայացված դիմում-բողոքում, մասնավորապես, նշված է, որ

Թիվ 8 տարածքային հանձնաժողովի 08.04.2017թ. թիվ 9-Ա որոշմամբ մերժվել է «Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ Հակակոռուպցիոն Կենտրոն», ժուռնալիստների «Ասպարեզ» Ակումբ, «Իրավունքի Եվրոպա Միավորում» հասարակական կազմակերպությունների և դիտորդ(ներ) Ռիմմա Աշոտովնա Աբաջյանի, Գեորգի Արամայիսի Ավակյանի, Ասյա Սամվելի Ալթունյանի, Նինո Կուխիանիձեի, Էմիլի Հաթոյանի Գաբրիելի դիմում-բողոք(ներ)ով վարչական վարույթի հարուցումը, իսկ Տաթևիկ Աշոտի Հովհաննիսյանի, Գայանե Յուրիի Բախշյանի, Աննա Գրիգորի Մինասյանի դիմումները՝ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյաններում դիտորդի գնահատականը չգրանցելու մասով՝ մերժվել են:

Դիմում-բողոքում շարադրված է թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացված դիմումների բովանդակությունը:

«Դիմում(ներ)ի քննությանն առնչվող էական փաստեր» 2-րդ կետում նշված է.

«Դիմում-բողոք(ներ)ի կապակցությամբ Դիմումատուների ներկայացուցչի կողմից 08.04.2017թ. թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվել միջնորդություններ՝ հետևյալ կից գրությամբ «Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ մինչ այս պահը թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացված բողոք-դիմումների քննության/նիստի վերաբերյալ որևէ ծանուցում չի տացվել, ինչպես նաև նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ արձանագրվել են դեպքեր, երբ նիստերը տարածքային ընտրական հանձնաժողովներում անց են կացվել առանց մեզ ծանուցելու, այդ իսկ պատճառով նախապես կից ուղարկվում են թվով չորս միջնորդություններ, որոնք վերաբերելի են սույն տարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացված դիմում-բողոքներին.

2.1 Մասնավորապես, դիմում-բողոքի կապակցությամբ դիմումատուի ներկայացուցչի կողմից ներկայացվել են միջնորդություններ՝

i թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի սպասարկման տարածքում տեղակայված թիվ 8/7, 8/19, 8/20, 8/51, 8/8 8/59, 8/1 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյանները զննելու,

ii թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի սպասարկման տարածքում տեղակայված թիվ 8/7, 8/19, 8/20, 8/51, 8/8 8/59, 8/1 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում տեսաձայնագրությունների պատճենները ստանալ և/կամ զննելու մասին:

iii թիվ 8/7, 8/19, 8/20, 8/51, 8/8 8/59, 8/1 տեղամասային հանձնաժողովների անդամներին, թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի սպասարկման տարածքում տեղակայված տեղամասային հանձնաժողովների այլ անդամներին (այն տեղամասերի, որոնց վերաբերյալ ներկայացվել են բողոքներ), ինչպես նաև վերոնշյալ և բողոքներով ներկայացված այլ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրը քվեարկության սենյակում և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նիստերին ներկա գտնված և գրանցամատյանի համապատասխան էջում գրանցված անձանց, որպես վկա հրավիրելու վերաբերյալ:

Ներկայացված բոլոր միջնորդությունների վերաբերյալ վիճարկվող որոշմամբ որևէ անդրադարձ չի կատարվել:»:

Դիմում-բողոքի հիմքերը 3-րդ կետում նշված է.

Վարչական վարույթի հարուցման մերժումը տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից պատճառաբանվել է

Ա) դիմումատու դիտորդ(ներ)ի և կազմակերպությունների՝ դիմում(ներ)ում վկայակոչվող իրավունքների պաշտպանությամբ դիմելուրավունք ունեցող իրավասու սուբյեկտ(ներ) չհանդիսանալու հանգամանքով: Մասնավորապես, տարածքային ընտրական հանձնաժողովը հղում է կատարել ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասին՝ արձանագրելով, որ յուրաքանչյուր կոնկրետ սուբյեկտի իրավունք է վերապահվում բողոքարկել ընտրական հանձնաժողովի որոշումը գործողությունը (անգործությունը), եթե նման բողոքարկումը նպատակ ունի իրականացնելու բողոքարկող սուբյեկտի խախտված իրավունքի պաշտպանություն:

Այնուհետև հղում կատարելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ պարբերությանը, համաձայն որի՝ ոչ իրավասու անձի կողմից ներկայացված դիմումները չեն քննարկվում, դրանցով վարչական վարույթներ չեն հարուցվում, և ընտրական հանձնաժողովները որոշում են կայացնում վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին, տարածքային ընտրական հանձնաժողովը որոշել է դիմողների դիմում-բողոք(ներ)ով վարչական վարույթի հաարուցումը մերժել:

Բ) Միննույն ժամանակ, հանձնաժողովի կողմից որոշման պատճառաբանությունների հիմքում դրվել է նաև դիտորդներ Ռիմա Աշոտովնա Աբաջյանի, Գեորգի Արամյիսի Ավակյանի, Նինո Կուխիանաձեի և Էմիլ Գաբրելի Հարությունյանի անունից պատշաճ լիազորագրեր ներկայացված չլինելու հանգամանքը:

Գ) Հանձնաժողովի որոշմամբ արձանագրվել է նաև, որ թիվ 8/7, 8/19, 8/20 տեղամասային հանձնաժողովների գրանցամատյաններում դիմում նկարագրված դրվագների կապակցությամբ 8/7և 8/20 գրառումներ կատարված են, իսկ 8/19-ի գրնցամատյանում՝ ոչ: Թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը բանավոր հարցմամբ թիվ 8/7, 8/19, 8/20 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներից հարցրել և պարզել է, որ թիվ 8/7 և 8/20 դիտորդների կողմից պահանջի դեպքում յուրաքանչյուր անգամ կատարվել են գրառումներ: Նշված դրվագներով գրառումներ գրանցամատյաններում առկա չեն, ինչը թիվ 8/7, 8/19 և 8/20 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահները պատճառաբանեցին այն հանգամանքով, որ դիտորդները նման պահանջով հանդեց չեն եկել: Վերոգրյալի հիման վրա հանձնաժողովի կողմից արձանագրվել է, որ 8/7, 8/19 և 8/20 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների վերաբերյալ պահանջներն անհիմն են, բացակայում են խախտման փաստերը:

3. Գտնում եք, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 08.04.2017թ, թիվ 9-Ա որոշումն իրավաչափ չէ և ենթակա է անվավեր ճանաչման հետևյալ պատճառաբանությամբ.

- Սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման որևէ փաստ դիմումում վկայակոչված չլինելու հիմքով՝ վարչական վարույթի հարուցման մերժման մասով.

Վիճարկվող որոշմամբ հանձնաժողովը գտել է, որ դիմումատու դիտորդներն իրենց սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման որևէ փաստ որևէ փաստ դիմումում չեն վկայակոչել, այլ դիմումներ ներկայացնելով՝ նկարագրել են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի կանոնակարգումների ենթադրյալ խախտումներ, որոնք չեն առնչվում իրենց՝ որպես դիտորդների պատկանող իրավունքին:

Անդրադառնալով տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից այս հիմքով վարչական վարույթի հարուցման մերժմանը՝ արձանագրենք, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացված դիմում-բողոքների մի մասով տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գործողությունները (անգործությունը) վիճարկվել են նաև դիտորդների սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման հիմքով, քանի որ դիտորդների կողմից արձանագրած խախտման վերաբերյալ գնահատականը չի գրանցվել տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում: Այսպես, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 14-րդ մասի համաձայն՝ եթե հանձնաժողովի անդամը, վստահված անձը կամ դիտորդը գտնում է, որ քվեարկության ընթացքում տեղի է ունեցել սույն օրենսգրքով նախատեսված քվեարկության կարգի խախտում, ապա իրավունք ունեն պահանջելու, որ իրենց գնահատականն արձանագրվի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում: Հետևաբար յուրաքանչյուր դեպքում դիտորդի կողմից արձանագրված խախտման վերաբերյալ գնահատականը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում արձանագրելու պահանջի մերժումը հանգեցնում է դիտորդի ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 67-րդ հոդվածով սահմանված սուբյեկտիվ իրավունքների խախտմանը: Ելնելով վերոգրյալից՝ գտնում ենք, որ դիտորդի կողմից իր սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման որևէ փաստ դիմումում վկայակոչված չլինելու հիմքով վարչական վարույթի հարուցման մերժումը իրավաչափ չէ և հակասում է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 32-րդ և 67-րդ հոդվածների պահանջներին: Նույն հիմնավորմամբ ոչ իրավաչափ է դիտորդական առաքելություն իրականացնող կազմակերպության նույնաբովանդակ դիմումի հիման վրա վարչական վարույթի հարուցման մերժումը, քանի որ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 30-րդ հոդվածի ուժով Հայաստանի Հանրապետության հասարակական կազմակերպություններին վերապահված է ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելության իրավունք (այն կազմակերպություններին, որոնց կանոնադրական նպատակներն ընտրությունները նշանակելու օրվան նախորդող նվազագույնը մեկ տարի ներառում են ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցեր, և որոնք չեն աջակցում թեկնածուներին կամ ընտրություններին մասնակցող կուսակցություններին), որը համապատասխան կազմակերպությունն իրականացնում է իր կողմից հավատարմագրված դիտորդների միջոցով: Յանկացած դեպքում, երբ խախտվում է դիտորդական կազմակերպության հավատարմագրված դիտորդի իրավունքը, անմիջականորեն խախտվում է նաև վերջինիս հավատարմագրած կազմակերպության դիտորդական առաքելության իրավունքը, քանի որ կազմակերպության դիտորդական առաքելության իրավունքի իրացումն ուղղակիորեն փոխկապակցված է իր կողմից հավատարմագրված դիտորդների գործունեության հետ:

- Դիտորդների և դիտորդական կազմակերպությունների՝ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումները հարցի իրավասուբյեկտության մասով.

Դիտորդներին և դիտորդական առաքելություն իրականացնող կազմակերպությանը՝ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գործողությունների/անգործության բողոքարկման համարոչ իրավասու սուբյեկտ ճանաչելու հիմքով (օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների մասով) վարույթի հարուցման մերժումը հանգեցրել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի պահանջների խախտմանը: Մասնավորապես, դիտորդների և դիտորդական կազմակերպության՝ ընդհանուր բնույթի իրավախախտումների (օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի) հիմքով դիմում-բողոքներ ներկայացնելու իրավունք չունենալու վերաբերյալ տարածքային ընտրական հանձնաժողովի հետևությունը չի բխում ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի դրույթներից: Դիտորդների և դիտորդական կազմակերպության՝ ոչ իրավասու սուբյեկտ հանդիսանալու վերաբերյալ եզրահանգումը կատարվել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասին՝ ՀՀ Սահմանադրության 48-րդ, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին Արձանագրության 3-րդ հոդվածների դրույթներին հակասող և կամայական մեկնաբանություն տալու արդյունքում:

Մասնավորապես, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է, որ յուրաքանչյուր ոք կարող է բողոքարկել ընտրական հանձնաժողովի որոշումը, գործողությունը(անգործությունը), եթե գտնում է, որ խախտվել կամ կարող է խախտվել իր՝ ընտրական օրենսգրքով սահմանված սուբյեկտիվ ընտրական իրավունքը:

Այս իրավունքն իր բովանդակային ծավալում ներառում է յուրաքանչյուր քաղաքացու՝ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումները վիճարկելու, ընտրական հանձնաժողովների որոշումները, գործողությունները(անգործությունը) բողոքարկելու իրավունքը: ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ

հողվածի 3-րդ մասով սահմանված սուբյեկտների և նրանց վերապահված իրավունքների շրջանակի վերաբերյալ տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից տրված սահմանափակ և կամայական մեկնաբանությունն ուղղակիորեն հակասության մեջ է մտնում ՀՀ Սահմանադրության 48-րդ հոդվածի և Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին Արձանագրության 3-րդ հոդվածների դրույթների հետ, քանի որ օրենսդիր մարմինը նորտելու իրավունքով օժտված յուրաքանչյուր անձ պետք է ունենա նաև այս իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոց:

Ընտրությունների ընթացքում արձանագրված իրավախախտումներն իրենց համակցության մեջ և/կամ բնույթով կարող են ուղղակի ազդեցություն ունենալ յուրաքանչյուր ընտրողի քվեի հասցեականության վրա, ինչպես նաև յուրաքանչյուր քաղաքացու ընտրելու իրավունքի իրացման վրա առհասարակ: Ընտրական իրավահարաբերությունների սուբյեկտ հանդիսացող յուրաքանչյուր անձի, այդ թվում՝ դիտորդի և դիտորդական կազմակերպության կողմից ներկայացված դիմում-բողոքները՝ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների հիմքով ընտրական հանձնաժողովների որոշումների և գործողությունների վիճարկման վերաբերյալ ենթակա են քննության վարչական վարույթի կարգով, նույն կարգով, ինչ դիտորդների սուբյեկտիվ իրավունքի խախտումների վերաբերյալ բողոքները՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի շրջանակներում: Հակառակ մեկնաբանությունը կհանգեցնի ընտրական իրավունքի էության խախտմանը:

- Հասարակական կազմակերպություններ իրավասուբյեկտության մասով.

Անդրադառնալով դիմում-բողոք(ներ)ը հասարակական կազմակերպությունների կողմից ներկայացված լինելու հանգամանքին՝ տարածքային ընտրական հանձնաժողովը գտել է, որ դիմումատու հասարակական կազմակերպությունները դիմում-բողոքներով իրավասու սուբյեկտ չեն հանդիսանում, քանի որ հասարակական կազմակերպությունների՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքով նախատեսված իրավունքներն ամրագրված են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 30-րդ և 31-րդ հոդվածներով և վերաբերում են դիտորդական առաքելություն իրակացնելու մպատակով հավատարմագրվելուն: Որոշմամբ արձանագրվել է նաև, որորևէ այլ իրավունք ՀՀ ընտրական օրենսգրքով հասարակական կազմակերպությունների համար նախատեսված չէ: Ելնելով վերոգրյալից՝ տարածքային ընտրական հանձնաժողովը եզրահանգել, որ հասարակական կազմակերպությունները կարող են ՀՀ ընտրական օրենսգրքով սահմանված իրենց իրավունքների պաշտպանության նպատակով բողոքարկել բացառապես իրենց հավատարմագրմանն առնչվող՝ հավատարմագրումն իրականացնող ընտրական հանձնաժողովի ակտերը:

Գտնում ենք, որ վերոգրյալ պատճառաբանությամբ վարչական վարույթի հարուցման մարժումն ուղղակիորեն հակասում է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի դրույթներին: Ակնհայտորեն ոչ իրավաչափ է ընտրական հանձնաժողովի փաստարկն առ այն, որ դիտորդական կազմակերպությունը հավատարմագրվելու իրավունքից բացի որևէ այլ իրավունք ընտրական օրենսգրքի համաձայն չունի: Առաջին հերթին դիտորդական կազմակերպությունն ունի ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելության իրավունք և այս իրավունքի շրջանակներում ունի թե՛ դիտորդների սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման և թե՛ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների վերաբերյալ դիմում-բողոքներ ներկայացնելու իրավունք: Դիտորդների սուբյեկտիվ իրավունքների և օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների վերաբերյալ բողոքներ ներկայացնելու իրավասուբյեկտությոն վերաբերյալ սույն դիմումում ներկայացված հիմնավորումները հավասարապես կիրառելի են դիտորդական կազմակերպությունների նկատմամբ: Ավելին, դիտորդական առաքելություն իրականացնող կազմակերպությունները հանդիսանում են ընտրական իրավահարաբերությունների լիարժեք սուբյեկտ: Նրանց դիտորդական առաքելությունը հանդիսանում է հանրային գործառույթ, որի նպատակն է ապահովել ընտրությունների թափանցիկությունը և նպաստել ընտրական գործընթացների պատշաճ իրականացմանը: Վերոնշյալ հանրային իրավական գործառույթի արդյունավետ իրականացումը, ի թիվս այլոց, պայմանավորված է դիտորդական առաքելություն իրականացնող կազմակերպությունների կողմից ընտրական իրավունքի խախտումների վերաբերյալ դիմում-բողոքներ ներկայացնելու իրավասուբյեկտությամբ:

Ավելին, հարկ ենք համարում անդրադառնալ նաև հասարակական կամերպության իրավասուբյեկտության հարցին ՀՀ Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում: Այսպես, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 07.09.2010թ. ՍԴՈ-906 որոշմամբ արձանագրվել է, որ՝ քաղաքացիական հասարակությունն ինքնուրույն և պետությունից անկախ հասարակական մեխանիզմների և հարաբերությունների համակարգ է, որը պայմաններ է սպառնում

կոլեկտիվների և անհատների մասնավոր շահերի և պահանջմունքների բավարարման համար: Հաշվի առնելով հասարակական կազմակերպությունների դերը պետության և քաղաքացիական հասարակության կյանքում, առաջնորդվելով վերջիններիս գործունեության արդյունավետության բարձրացման նկատառումներով՝ սահմանադրական դատարանը գտել է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը շահագրգիռ (կանոնադրական համապատասխան իրավասությամբ օժտված) հասարակական կազմակերպությունների համար, որպես իրավաբանական անձ, կարող է սահմանել տվյալ ոլորտում անձանց խախտված իրավունքների համար դատարան դիմելու իրավունքի իրացման դեպքերը և կարգը՝ հաշվի առնելով *actio popularis* բողոքների ինստիտուտի առնչությամբ եվրոպական երկրների ներկա զարգացումների միտումները:

Շեշտվել է նաև, որ. «Ուրիշի խախտված իրավունքների համար դատարան կամ այլ մարմիններին ու պաշտոնատար անձանց դիմելու իրավունքի իրացման դեպքերը և կարգը սահմանելիս հարկ կլինի հաշվի առնել միայն այն հասարակական կազմակերպություններին, որոնց նպատակներից են կոլեկտիվ կամ համայնքային կոնկրետ շահերի պաշտպանությունը: Այս դիրքորոշումը համահունչ է նաև «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետին, որի համաձայն՝ կազմակերպությունն իր կանոնադրությամբ նախատեսված նպատակներն իրականացնելու համար իրավունք ունի օրենքով սահմանված կարգով ներկայացնել ու պաշտպանել իր և իր անդամների իրավունքները և օրինական շահերն այլ կազմակերպություններում, դատարանում, պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում»:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 07.09.2010թ. ՍԴՈ-906 որոշմամբ արձանագրվել է նաև, որ վարչական դատավարությունում այլոց իրավունքների պաշտպանությամբ դատարան դիմելու իրավունքի („*Actio popularis*“) առնչությամբ միջազգային փորձի ուսումնասիրության արդյունքները վկայում են, որ, որպես կանոն, եվրոպական երկրներում այս ինստիտուտն իր դասական իմաստով և լրիվ ծավալով կիրառում չունի: Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանը նման ուսումնասիրության արդյունքներով արձանագրել է, որ մի շարք երկրներում վարչական գործերով հայց ներկայացնելու իրավասության հիմնական չափանիշ է հանդիսանում «իրավական շահագրգռվածությունը»: Վերջինս դատաիրավական պրակտիկայում ստացել է այնքան լայն մեկնաբանություն, որ հասարակական կազմակերպություններին կամ քաղաքացիական նախաձեռնությամբ հանդես եկող և օրենքով սահմանված կարգով գործունեություն իրականացնող այլ միավորումների հնարավորություն է ընձեռնվում հանդես գալ որոշակի խմբի կոլեկտիվ իրավունքի պաշտպանությամբ, եթե այդ պաշտպանությունը տվյալ միավորման կոնկրետ նպատակների շրջանակում է: Այսպիսի դիրքորոշում է ըստ էության արտահայտվել նաև Հայաստանի Հանրապետության դատական պրակտիկայում: Մասնավորապես, ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 30.10.2009թ. թիվ ՎԴ/3275/05/08 որոշմամբ արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը. «Սույն գործով «Էկոդար» բնապահպանական հասարակական կազմակերպությունն Օրիուսի կոնվենցիայի իմաստով «շահագրգիռ» կազմակերպություն է, հետևաբար, օգտվում է այդ կազմակերպության կանոնադրական նպատակներից բխող, շրջակա միջավայրի պահպանությանը վերաբերող հարցով դատական պաշտպանության իրավունքից»:

Հասարակական կազմակերպությունների կամ այլ միավորումների կողմից կոլեկտիվ իրավունքների և օրինական շահերի դատական պաշտպանության հարցերին է անդրադարձել նաև Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեն: Ըստ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2004 թվականի դեկտեմբերի 15-ի՝ «Վարչական ակտերի նկատմամբ դատական վերահսկողության մասին» (2004)20 հանձնարարականի՝ Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները խրախուսում են քննության առնել այն հարցը, թե արդյո՞ք դատական վերահսկողության մատչելիությունը պետք է երաշխավորվի նաև այն միավորումների կամ այլ անձանց կամ մարմինների համար, որոնք իրավասու են պաշտպանել կոլեկտիվ կամ համայնքային շահեր:

Թիվ ՎԴ/3275/05/09 վարչական գործով ՀՀ վարչական դատարանի 09.07.2009թ որոշմամբ «Թրանսփարենսի Ինթերնեյշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն», «Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» և «Էկոդար» բնապահպանական հասարակական կազմակերպությունների հայցադիմումի ընդունումը մերժվել է այն պատճառաբանությամբ, որ վերջիններս ակնհայտորեն չունեն հայցադիմումում ներկայացված պահանջներով դատարան դիմելու իրավունք, քանի որ այդ հասարակական կազմակերպությունների իրավունքները, վիճարկվող պահանջներով, չեն խախտվել և չեն շրջափվել: ՀՀ վարչական դատարանի 28.07.2009թ. որոշմամբ ՀՀ վարչական դատարանի 09.07.2009թ. որոշման դեմ Կազմակերպության և «Թրանսփարենսի

Ինթերնեյշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» հասարակական կազմակերպության բողոքը մերժվել է մինևույն պատճառաբանությամբ: Վճռաբեկ դատարանի 30.10.2009թ. որոշմամբ Կազմակերպության և «Թրանսփարենսի Ինթերնեյշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» հասարակական կազմակերպության վճռաբեկ բողոքը բավարարվել է մասնակիորեն՝ բեկանվել և փոփոխվել է ՀՀ վարչական դատարանի 28.07.2009թ. որոշման՝ Կազմակերպության բողոքը մերժելու մասը: Կազմակերպության բողոքը բավարարվել է: Որոշման՝ «Թրանսփարենսի Ինթերնեյշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» հասարակական կազմակերպության բողոքը մերժելու մասը, թողնվել է օրինական ուժի մեջ: Վճռաբեկ դատարանը վերոնշյալ որոշմամբ անհիմն է համարել Դատարանի կողմից «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի կիրառման հիմքով «Էկոդար» բնապահպանական հասարակական կազմակերպության հայցադիմումի ընդունման մերժումը: Դատարանի 24.03.2010թ. վճռով մերժվել է Կազմակերպության հայցն այն պատճառաբանությամբ, որ «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածը, Օրհուսի կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածի 3-րդ կետը հասարակական կազմակերպություններին չի օժտում դատավարական իրավասություններով:

Նույն գործով կրկին ներկայացված վճռաբեկ բողոքի հիման վրա ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 01.04.2011թ. որոշմամբ գտել է, որ վիճարկվող դատական ակտը հիմնավոր է և բխում է ՀՀ օրենսդրության կարգավորման նպատակներից, ընդ որում վկայակոչվել է ՀՀ Սահմանադրական դատարանի թիվ ՍԴՌ-906 որոշումը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն, իր 2012թ. տարեկան հաղորդմամբ անդրադառնալով Վճռաբեկ դատարանի որոշմանը, վերահաստատել է իր իրավական դիրքորոշումն այն մասին, որ «... հասարակական կազմակերպություններին հնարավորություն է ընձեռնվում հանդես գալ որոշակի խմբի կողմից իրավունքների պաշտպանությամբ, եթե այդ պաշտպանությունը տվյալ հասարակական կազմակերպության կոնկրետ նպատակների շրջանակներում է» և արձանագրել, որ «... ՀՀ վարչական դատարանը, նույն կերպ նաև 01.04.2011թ. ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, սխալ են մեկնաբանել ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՍԴՌ- 906 որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումը հասարակական կազմակերպությունների դատավարական իրավասությունների վերաբերյալ՝ վերջիններիս զրկելով իրենց կանոնադրական նպատակներից բխող հարցերի առնչությամբ դատարան դիմելու իրավունքից»:

Դիմումատու կազմակերպության կանոնադրական նպատակներից բխում է ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների պաշտպանությունը, կոլեկտիվ կամ համայնքային կոնկրետ շահերի պաշտպանությունը, ինչպես նաև ընտրությունների և հանրաքվեի օրինականության նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը, այլոց իրավունքների որոշակի խմբի կողմից իրավունքի պաշտպանությունը:

- Տարածքային ընտրական հանձնաժողովն իրավասու չէր կայացնելու վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին որոշում՝ վիճարկվող որոշմամբ բերված հիմնավորումներով դիմողի ոչ իրավասու սուբյեկտ ճանաչելու հիմքով.

Թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից վարչական վարույթ հարուցելու փուլում դիմում-բողոքներում վկայակոչված իրավունքների խախտման փաստերը և դրանով պայմանավորված դիմումատուների՝ բողոքարկման սուբյեկտ լինելու հանգամանքի իրավական գնահատակալը չէին կարող հանձնաժողովի քննարկման առարկա դառնալ վարչական վարույթ հարուցելու փուլում, ինչը հանգեցրել է վերջինիս լիազորությունների սահմանազանցմանը՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի և «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների խախտմամբ: Դիմումատուների նյութական իրավունքների խախտումների առկայության կամ բացակայության փաստին իրավական գնահատական կարող է տրվել միայն վարչական մարմնի կողմից գործի ըստ էության քննության փուլում:

Տարածքային ընտրական հանձնաժողովը, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի նորմերին խիստ սահմանափակ և ՀՀ Սահմանադրության 48-րդ և 50-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող մեկնաբանություն տալու արդյունքում, խախտել է նաև դիմողների՝ Սահմանադրությամբ ամրագրված պատշաճ վարչարարության իրավունքը և զրկել նրանց վարչական մարմնի կողմից իրենց առնչվող գործով քննության իրավունքից:

- Վիճարկվող որոշումը ոչ իրավաչափ է նաև՝ դիմողների կողմից տարածքային ընտրական հանձնաժողովին ներկայացված միջնորդությունները վերջինիս կողմից քննելուց հրաժարվելու և

դրա հետևանքով վարչական վարույթի բազմակողմանիության, լրիվության և օբյեկտիվության պարտադիր պահանջների խախտման հիմքով:

Այսպես, «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 44-րդ հոդվածի ուժով վարչական մարմինը, վարույթի մասնակիցների միջնորդությամբ որպես վկա հրավիրում և լսում է այն անձանց ցուցմունքները, որոնց կարող են հայտնի լինել տվյալ գործին վերաբերող տեղեկություններ: Նույն օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի Վարչական մարմինը, անհրաժեշտության դեպքում, կարող է նշանակել նաև ֆիզիկական անձի, տեղանքի, որևէ օբյեկտի կամ առարկայի գնում, որին կարող են ներկա գտնվել վարույթի մասնակիցները: Միաժամանակ նույն օրենքի 75-րդ հոդվածի համապատասխան՝ վարչական մարմինը վարչական բողոքը քննելիս առաջնորդվում ինչպես գործում առկա, այնպես էլ լրացուցիչ ներկայացվող ապացույցներով:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված է նաև վարչական վարույթի բազմակողմանիության, լրվության և օբյեկտիվության սկզբունքը, ըստ որի վարչական մարմինը պարտավոր է ապահովել փաստական հանգամանքների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ քննարկումը՝ բացահայտելով գործի բոլոր, այդ թվում՝ վարույթի մասնակիցների օգտին առկա հանգամանքները: Վարչական մարմինն իրավունք չունի չընդունելու վարչական վարույթի մասնակիցների ներկայացրած՝ վարույթին առնչվող դիմումները և փաստաթղթերը, որոնց քննարկումը մտնում է իր իրավասության մեջ:

Ելնելով վերոգրյալից գտնում ենք, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմի ներկայացված միջնորդությունների քննարկումը (վիճարկվող որոշմամբ միջնորդություններին որևէ անդրադարձ չի կատարվել) հանգեցրել է դիմողների՝ ՀՀ Սահմանադրության 50-րդ հոդվածով երաշխավորված պատշաճ վարչարարության իրավունքի խախտմանը՝ դուրս գալով իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակից:

Գտնում ենք, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի վիճարկվող որոշումը իրավաչափ չէ և կայացվել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի և «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների ակնհայտ և կոպիտ խախտմամբ նաև հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Որոշման հիմքում դրվել է նաև դիտորդներ Ռիմա Աշոտովնա Աբաջյանի, Նինո Կուխիանիձեի և Էմիլ Գաբրիելի Հարությունյանի լիզորագրերի չներկայացված լինելու փաստը, մինչդեռ, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ եթե դիմումը ներկայացվում է ներկայացուցչի միջոցով, ապա պետք է ներկայացվի նաև օրենքով սահմանված կարգով տրված լիազորագիր: Եթե դիմումին կից փաստաթղթերի ցանկն ամբողջական չէ, ապա ընտրական հանձնաժողովը համալրման համար սահմանում է ողջամիտ ժամկետ: Նշված ժամկետում սխալները չվերացնելու կամ փաստաթղթերը չլրացնելու դեպքում դիմումները չեն քննարկվում, դրանցով վարչական վարույթներ չեն հարուցվում, և ընտրական հանձնաժողովները որոշում են կայացնում վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին: Սույն դեպքում տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից ուղղակիորեն խախտվել են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջները, քանի որ ներկայացված դիմումին կից փաստաթղթերի ոչ ամբողջական ցանկի վերաբերյալ դիմումատուին ծանուցելու պարտականությունը հանձնաժողովի կողմից պարզապես չի կատարվել: Դիմումի հիման վրա վարչական վարույթի հարուցումը մերժվել է առանց բացակայող փաստաթղթերի վերաբերյալ դիմումատուին ծանուցելու և փաստաթղթերը համալրելու նպատակով ողջամիտ ժամկետ տրամադրելու: Դիմողը ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի և «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների (այդ թվում՝ ձևական պահանջների չարաշահման արգել քի սկզբունքի) անհայտ և կոպիտ խախտմամբ գրկել է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գործողությունների/անգործության բողոքարկելու, ինչպես նաև իր իրավունքների պաշտպանության արդյունավետ միջոց:

- Հանձնաժողովի որոշումը ոչ իրավաչափ է նաև հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Դիտորդներ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի դիմումի մերժման հիմքում դրվել է հետևյալ պատճառաբանությունը: Ուսումնասիրելով դիմումը և թիվ 8/7, 8/19, 8/20 տեղամասային հանձնաժողովների գրանցամատյանները՝ փաստվում է, որ դիմումում նկարագրված դրվագների կապակցությամբ թիվ 8/7 և 8/20 գրառումներ կատարված են, իսկ 8/19-ի գրանցամատյանում՝ ոչ:

Թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը բանավոր հարցմամբ թիվ 8/7, 8/19, 8/20 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներից հարցրել և պարզել է, որ թիվ 8/7 և

8/20 դիտորդների կողմից պահանջի դեպքում յուրաքանչյուր անգամ կատարվել են գրառումներ: Նշված դրվագներով գրառումներ գրանցամատյաններում առկա չեն, ինչը թիվ 8/7, 8/19 և 8/20 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահները պատճառաբանեցին այն հանգամանքով, որ դիտորդները նման պահանջով հանդես չեն եկել: Վերոգրյալի հիման վրա հանձնաժողովի կողմից արձանագրվել է, որ 8/7, 8/19 և 8/20 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների վերաբերյալ պահանջներն անհիմն են, բացակայում են խախտման փաստերը:

Այս պարագայում տարածքային ընտրական հանձնաժողովը դրսևորել է ակնհայտ կողմնակալ մոտեցում՝ դիտորդի կողմից գրանցամատյանում գնահատականը արձանագրելու պահանջի ներկայացված չլինելու հանգամանքը հաստատելով միայն համապատասխան հանձնաժողովի նախագահի բացատրություններով և հրաժարվել է այլ ապացույցներ ձեռք բերելու, այդ թվում այլ ակնատես անձանց, օրնակ, տեղամասում ներ գտնված վստահված անձանց, դիտորդներին, ՁԼՄ ներկայացուցիչներին, այցելուներին, հանձնաժողովի այլ անդամներին հրավրելու և/կամ բացատրություններ վերցնելու հնարավորությունից, ինչպես նաև ներկայացված միջնորդությունները բավարարելուց: Դրանով իսկ խախտվել են «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքով ամրագրված վարչական վարույթի բազմակողմանիության, լրիվության և օբյեկտիվության պահանջները: Ավելին, վերոգրյալի արդյունքում պարզ է դառնում, որ իրականում հանձնաժողովի կողմից իրականացվել է վարչական վարույթ՝ առանց վարույթի մասնակիցներին ծանուցելու, որի արդյունքում խախտվել է դիմողների լաված լինելու իրավունքը:

- Որոշումը իրավաչափ չէ նաև դիմումատուների կողմից տարածքային ընտրական հանձնաժողովի նիստի օրվա և ժամի մասին ծանուցված չլինելու հիմքով:

Դիմողներին տարածքային ընտրական հանձնաժողովի նիստի օրվա և ժամի մասին չծանուցելու հետևանքով խախտվել են նաև «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 38-րդ հոդվածի պահանջը, համաձայն որի՝ վարչական մարմինը վարչական վարույթի ընթացքում պարտավոր է վարույթի մասնակիցներին և նրանց ներկայացուցիչներին հնարավորություն տալ արտահայտվելու վարչական վարույթում քննարկվող փաստական հանգամանքների վերաբերյալ: Հանձնաժողովի վերոնշյալ գործողությունները ուղղակիորեն հանգեցրել են նաև գործի փաստական հանգամանքների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ քննության ապահովման պահանջի խախտմանը:

Այս առումով հարկ է նշել, որ նույնանման փաստական հանգամանքների նկատմամբ տարածքային ընտրական հանձնաժողովների կողմից ցուցաբերվել է տարբերակված մոտեցում: Մասնավորապես՝ տարածքային ընտրական հանձնաժողովների մի մասը հրավիրել և ծանուցել է դիմումատուին հանձնաժողովի կայանալիք նիստի մասին և քննարկել է ներկայացված բոլոր դիմումները ըստ էության, իսկ որոշները՝ ոչ, ինչով և խախտվել է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի դրույթը, որի համաձայն՝ վարչական մարմիններին արգելվում է անհավասար մոտեցում ցուցաբերել միատեսակ փաստական հանգամանքների նկատմամբ, եթե առկա չէ դրանց տարբերակման որևէ հիմք: Ավելին, որոշման բովանդակությունից պարզ է դառնում, որ տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից իրականացվել է վարչական վարույթ:

- Վիճարկվող որոշումը ոչ իրավաչափ է նաև՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված ժամկետի խախտմամբ (2017թ. ապրիլի 08-ին) ընդունված լինելու հիմքով:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի, «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի դրույթներով՝

Խնդրում ենք

1. Անվավեր ճանաչել թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 08.04.2017թ. թիվ 9-Ա որոշումը:

Ձեռնարկել միջոցներ՝

2. վերոգրյալ խախտումների կապակցությամբ արդյունավետ քննության և օրենսդրությամբ սահմանված միջոցների ձեռնարկման ուղղությամբ.

3. խախտումներ կատարած անձանց և դրանք արձանագրելու և վերացնելու պատասխանատու անձանց օրենքով սահմանված պատասխանատվության ենթարկելու ուղղությամբ.

4. համապատասխան սուբյեկտների իրավունքների խախտումների արձանագրման և դրանք ըստ հնարավորության, վերացնելու ուղղությամբ:

5. Հիմքերի առկայության դեպքում, այդ թվում՝ քրեաիրավական բնույթի խախտումները վերահասցեագրել ըստ ենթակայության.

6. Քննարկել և գնահատել հիշյալ խախտումների ազդեցությունը նշված տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վրա և համապատասխան տեղամասերում նշանակել վերաքվեարկություն կամ անվավեր ճանաչել Ազգային ժողովի ընտրությունները և նշանակել վերաքվեարկություն:»:

2. Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի հիմնավորումները (պատճառաբանությունները) և եզրահանգումը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, ուսումնասիրելով դիմում-բողոքը և լիազորագրերը, ինչպես նաև կից ներկայացված փաստաթղթերը, պարզել է, որ դիմում-բողոքը ներկայացված է ներկայացուցիչների միջոցով և ստորագրված է լիազորված ներկայացուցիչ՝ Տ.Եգորյանի, Դավիթ Գյուրջյանի, Էլինա Դանիելյանի, Երանուհի Թումանյանցի, Սերգեյ Գրիգորյանի կողմից: Դիմում-բողոքին կից բողոքաբեր դիտորդ՝ Նինո Ալեքսանդրի Կուխանիձեի կողմից լիազորագիր չի ներկայացվել:

«Հ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերությամբ սահմանված է.

«Եթե դիմումը ներկայացվում է ներկայացուցչի միջոցով, ապա պետք է ներկայացվի նաև օրենքով սահմանված կարգով տրված լիազորագիր:»:

Լիազորագրի ձևին, բովանդակությանը, ժամկետներին, դադարելու հիմքերին և հետևանքներին վերաբերող նորմերը սահմանված են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 321-325-րդ հոդվածներում:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ պարբերության համաձայն.

«Դիմումատուի վերաբերյալ տվյալներ չներառող կամ կեղծ տվյալներ ներառող դիմումները, իրավունքի չարաշահմամբ ներկայացված դիմումները, ոչ իրավասու անձի կողմից ներկայացված դիմումները, ինչպես նաև **սույն մասի երկրորդ պարբերությամբ սահմանված պահանջների խախտմամբ ներկայացված** դիմումները չեն քննարկվում, դրանցով վարչական վարույթներ չեն հարուցվում, և ընտրական հանձնաժողովները որոշում են կայացնում վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին:...»:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը դիտորդ՝ Նինո Ալեքսանդրի Կուխանիձեի մասով դիմումը չի քննարկում և մերժում է վարչական վարույթի հարուցումը:

2. Դիմում-բողոքում շարադրված են թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացված այնպիսի հանգամանքներ, որոնք առնչվում են 2017թ. ապրիլի 2-ին կայացած Ազգային ժողովի ընտրությունների քվեարկության օրվան և վերաբերում են առանձին տեղամասերի:

3. Նույն՝ «Դիմում-բողոքի հիմքերը» բաժնում բողոքաբերներն անդրադարձել են վիճարկվող որոշմամբ դիմումատու դիտորդների և կազմակերպությունների՝ դիմում-բողոքում վկայակոչվող իրավունքների պաշտպանությամբ դիմելու իրավունք ունեցող իրավասու սուբյեկտներ չհանդիսանալու հանգամանքին և նշյալ բաժնում նշված է. «Վիճարկվող որոշմամբ հանձնաժողովը գտել է, որ դիմումատու դիտորդներն իրենց սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման որևէ փաստ դիմումում չեն վկայակոչել, այլ դիմումներ ներկայացնելով՝ նկարագրել են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի կանոնակարգումների ենթադրյալ խախտումներ, որոնք չեն առնչվում իրենց՝ որպես դիտորդների պատկանող իրավունքին:

Անդրադառնալով տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից այս հիմքով վարչական վարույթի հարուցման մերժմանը՝ արձանագրենք, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացված դիմում-բողոք(ներ)ով տեղամասային ընտրական հանձնաժողով(ներ)ի գործողությունները (անգործությունը) վիճարկվել են նաև դիտորդ(ներ)ի սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման հիմքով, քանի որ դիտորդ(ներ)ի կողմից արձանագրած խախտումը/խախտման վերաբերյալ գնահատականը չի գրանցվել տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում:»:

Նախ, ներկայացված դիմում-բողոքի 1.5 և 1.6 կետում հենց բողոքաբերներն են փաստում, որ խախտումը/խախտման վերաբերյալ գնահատականը գրանցվել է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում: Դիմում-բողոքի 1.4 կետում թեև նշված է, որ «խախտումը/խախտման վերաբերյալ գնահատականը չի գրանցվել տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում:», սակայն սույն վարչական վարույթի շրջանակներում ուսումնասիրվել է թիվ 8/51 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանը, որի

արդյունքում պարզվել է, որ Ռիմմա Աբաջյանի գնահատականը գրառված է թիվ 8/51 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում, իսկ 1.8 կետում նշված. «Դիտորդի կողմից դիտարկվել և արձանագրվել է, որ այլ կազմակերպությունների դիտորդներին հանձնաժողովի կողմից տրամադրվել է հանձնաժողովի գրանցամատյանից քաղվածք՝ առանց արդյունքների ամփոփման վերաբերյալ արձանագրություն կազմելու» և դիտարկումը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում գրառելու, առավել ևս նման պահանջ ներկայացնելու մասին որևէ նշում կամ փաստարկ առկա չէ:

Նշվածից ակնհայտ է, որ դիտորդ Ռիմմա Աբաջյանը, Գեորգի Ավակյանը, Ասյա Ալթունյանը ՀՀ ընտրական օրենսգրքով իրենց վերապահված իրավունքն իրացրել են՝ խախտման մասին իրենց գնահատականը ներկայացրել են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներին և այն գրառվել է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրացամատյաններում, իսկ Էմիլի Հաթոյանը իրացրել է ազատ դիտարկելու իր իրավունքը, հետևապես նշված դեպքերում դիտորդների սուբյեկտիվ իրավունքի խախտում առկա չէ:

Հարկ ենք համարում նշել, որ վիճարկվող որոշման մեջ նշված է. «Անդրադառնալով դիմումում նշված՝ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում իրենց գնահատականները գրանցելու վերաբերյալ դիտորդներ՝ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի, պահանջներին, թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ սույն մասով դիմումատու դիտորդները հանդիսանում են իրավասու սուբյեկտ»: Այսինքն՝ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը դիտորդներ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի, մասով գնահատել է, որ խախտվել է վերջիններիս Ընտրական օրենսգրքով սահմանված սուբյեկտիվ իրավունքը՝ դիտորդի կողմից իր գնահատականը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում արձանագրելու պահանջ ներկայացնելու դեպքում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը գրանցամատյանում չի արձանագրել պահանջ ներկայացնող անձի գնահատականը:

Միաժամանակ, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն արձանագրում է, որ թեև վիճարկվող որոշմամբ ուղղակի չի նշվել, թե որ դիմումատուների մասով է կիրառելի դիրքորոշումն առ այն, որ «...դիմումատու դիտորդներն իրենց սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման որևէ փաստ դիմումում չեն վկայակոչել», այդուհանդերձ որոշմամբ նշված էական փաստական և իրավաբանական հանգամանքներից պարզ է, որ դրանք վերաբերում են դիտորդներ՝ Ռիմմա Աբաջյանին, Գեորգի Ավակյանին, Նինո Կուխիանիձեին, Էմիլի Հաթոյանին և «Իրավունքի Եվրոպա միավորում», «Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն», Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ հասարակական կազմակերպություններին:

4. Բողոքաբերները չեն վիճարկում դիտորդներ Ռիմմա Աբաջյանի, Գեորգի Ավակյանի, Նինո Կուխիանիձեի, Էմիլի Հաթոյանի կողմից թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողով սահմանված կարգով լիազորագրեր չներկայացնելու փաստը: Իսկ ինչ վերաբերում է դիմում-բողոքում նշված այնդմանը, ըստ որի. «...տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից ուղղակիորեն խախտվել են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջները, քանի որ ներկայացված դիմումին կից փաստաթղթերի ոչ ամբողջական ցանկի վերաբերյալ դիմումատուին ծանուցելու պարտականությունը հանձնաժողովի կողմից պարզապես չի կատարվել»:

ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերությամբ սահմանված է.

«Եթե դիմումը ներկայացվում է ներկայացուցչի միջոցով, ապա պետք է ներկայացվի նաև օրենքով սահմանված կարգով տրված լիազորագիր»:

Լիազորագրի ձևին, բովանդակությանը, ժամկետներին, դադարելու հիմքերին և հետևանքներին վերաբերող նորմերը սահմանված են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 321-325-րդ հոդվածներում:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ պարբերության համաձայն.

«Դիմումատուի վերաբերյալ տվյալներ չներառող կամ կեղծ տվյալներ ներառող դիմումները, իրավունքի չարաշահմամբ ներկայացված դիմումները, ոչ իրավասու անձի կողմից ներկայացված դիմումները, ինչպես նաև **սույն մասի երկրորդ պարբերությամբ սահմանված պահանջների խախտմամբ ներկայացված դիմումները չեն քննարկվում, դրանցով վարչական վարույթներ չեն հարուցվում**, և ընտրական հանձնաժողովները որոշում են կայացնում վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին»:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն.

«Եթե դիմումում առկա են ձևական սխալներ, որոնք կարող են շտկվել, ապա ընտրական հանձնաժողովը կամ ինքն է շտկում դրանք՝ նախապես կամ հետագայում դիմողին իրազեկելով այդ մասին, կամ դիմողին հնարավորություն է ընձեռում շտկելու այդ սխալները՝ սահմանելով ողջամիտ ժամկետ: Եթե դիմումին կից փաստաթղթերի ցանկն ամբողջական չէ, ապա ընտրական հանձնաժողովը համալրման համար սահմանում է ողջամիտ ժամկետ: Նշված ժամկետում սխալները չվերացնելու կամ փաստաթղթերը չլրացնելու դեպքում դիմումները չեն քննարկվում, դրանցով վարչական վարույթներ չեն հարուցվում, և ընտրական հանձնաժողովները որոշում են կայացնում վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին:»:

«Ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի վերլուծությամբ փաստվում է, որ դիմումը ներկայացուցչի միջոցով ներկայացնելու դեպքում **պեղք է ներկայացվի** օրենքով սահմանված կարգով տրված լիազորագիր: Նշված պահանջի խախտմամբ ներկայացված դիմումները չեն քննարկվում, դրանցով վարչական վարույթներ չեն հարուցվում, և ընտրական հանձնաժողովները որոշում են կայացնում վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին:

Ինչ վերաբերվում է «Ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի այն իրավակարգավորմանը, որ ընտրական հանձնաժողովը ողջամիտ ժամկետ է սահմանում **դիմումին կից փաստաթղթերի ցանկը** համալրելու համար, ապա Ընտրական օրենսգրքի նշված հոդվածի 2-րդ մասի վերլուծությամբ փաստվում է, որ նշված իրավակարգավորումը վերաբերում է բացառապես դիմումին կից փաստաթղթերին (օրինակ՝ դիմումատուի կարգավիճակը հավաստող վկայականի պատճենը և այլն), այլ ոչ թե լիազորագրին, քանի որ ներկայացուցչի միջոցով ներկայացված դիմումների պարագայում միայն լիազորագրի առկայությամբ է դիմումը ստորագրված, այսինքն՝ միայն լիազորագրի առկայությունն է վավերացնում դիմումում առկա ստորագրությունը, այլապես դիմումը համարվում է անստորագիր:

5. Դիմում-բողոքով ներկայացված է, որ դիմումատուները տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից նիստի օրվա և ժամի մասին ծանուցված չեն եղել:

Ընտրական օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն. «Տարածքային ընտրական հանձնաժողովում դիմումի քննարկման մասին դիմումատուն համարվում է ծանուցված դիմումի քննարկման օրվա և ժամի մասին հանձնաժողովում բոլորի համար տեսանելի տեղում ծանուցում փակցնելու միջոցով, իսկ եթե դիմումում նշված է հեռախոսահամար, ապա դիմումատուն տեղեկացվում է նաև այդ միջոցով, ըստ հնարավորության՝ նաև կարճ հաղորդագրություն ուղարկելու միջոցով:»:

Թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը ստացված դիմումների քննարկման օրվա և ժամի մասին ծանուցում է փակցրել բոլորի համար տեսանելի տեղում, սակայն այդ մասին դիմումում նշված հեռախոսահամարով զանգի կամ կարճ հաղորդագրություն ուղարկելու միջոցով չի տեղեկացրել դիմումատու դիտորդներին, ինչպիսի հանգամանքն ընդունում է թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը:

6. Դիմում-բողոքում բողոքաբերները ներկայացրել են ընդհանուր բնույթի դատողություններ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումները վիճարկելու իրավասուբյեկտության վերաբերյալ, մասնավորապես, նշում են, որ «Դիտորդի և դիտորդական կազմակերպության՝ ոչ իրավասու սուբյեկտ հանդիսանալու վերաբերյալ եզրահանգումը կատարվել է «Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասին՝ «Սահմանադրության 48-րդ, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին Արձանագրության 3-րդ հոդվածների դրույթներին հակասող և կամայական մեկնաբանություն տալու արդյունքում:»:

Նաև նշվում է. «Ընտրությունների ընթացքում արձանագրված ընտրախախտումները իրենց համակցության մեջ և/կամ բնույթով կարող են ուղղակի ազդեցություն ունենալ յուրաքանչյուր ընտրողի քվեի հասցեկանության վրա, ինչպես նաև յուրաքանչյուր քաղաքացու ընտրելու իրավունքի իրացման վրա առհասարակ: Ընտրական իրավահարաբերությունների սուբյեկտ հանդիսացող յուրաքանչյուր անձի, այդ թվում՝ դիտորդի և դիտորդական կազմակերպության կողմից ներկայացված դիմում-բողոքները՝ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների հիմքով ընտրական հանձնաժողովների որոշումների և գործողությունների վիճարկման վերաբերյալ ենթակա են քննության վարչական վարույթի կարգով, նույն կարգով, ինչ դիտորդների սուբյեկտիվ իրավունքների խախտումների վերաբերյալ բողոքները՝ «Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի շրջանակներում: Հակառակ մեկնաբանությունը կհանգեցնի ընտրական իրավունքի էության խախտմանը:»:

Վերը նշված դատողությունների համար որպես իրավական հիմք դիմումատուները վկայակոչում են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասը, ՀՀ Սահմանադրության 48-րդ հոդվածը, ինչպես նաև «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին արձանագրության 3-րդ հոդվածը՝ շեշտադրելով օրենսդիր մարմին ընտրելու և այդ իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքները:

Այսպես, ՀՀ Սահմանադրության 48-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն.

«Ազգային ժողովի ընտրության կամ հանրաքվեի օրը տասնութ տարին լրացած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ունեն ընտրելու և հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք»:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին արձանագրության 3-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Բարձր պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են անցկացնել ազատ ընտրություններ՝ ողջամիտ պարբերականությամբ, գաղտնի քվեարկությամբ, այնպիսի պայմաններում, որոնք կապահովեն ժողովրդի կամքի ազատ արտահայտումն օրենսդիր իշխանություն ընտրելիս»:

Ընտրական գործընթացում քաղաքացու դրությունը դրսևորվում է «ընտրողի իրավական կարգավիճակում»: Ընտրողի իրավական կարգավիճակի բովանդակությունը բխում է նրա իրավունքից՝ ընտրելու համապատասխան ընտրությունների ժամանակ, որոշվում է ընտրական օրենսդրությամբ սահմանված որոշակի գործողություններ կատարելու իրավունքներով, որոնք կապված են նախընտրական քարոզչությանը, քվեարկությանը մասնակցելու հետ և այլն: Ընտրողի իրավունքները կարող են ընդարձակվել կոնկրետ դեպքում վերջինիս կողմից ընտրական գործընթացում կոնկրետ գործառույթ կատարելիս՝ որպես թեկնածու, վստահված անձ, հանձնաժողովի անդամ, դիտորդ և այլն, որոնք սահմանված են ՀՀ ընտրական օրենսգրքով:

Յուրաքանչյուր ոք ընտրական իրավահարաբերություններում, ելնելով օրենսդրությամբ սահմանված հստակ չափորոշիչներից և պահանջներից, հանդես է գալիս հստակ սահմանված որևէ կարգավիճակով (ընտրող, թեկնածու, դիտորդ և այլն), ընդ որում նշված կարգավիճակով հանդես եկող անձն օժտված է հստակ սահմանված իրավունքներով և պարտականություններով: ՀՀ Սահմանադրությամբ և միջազգային իրավունքի նորմերով երաշխավորված ընտրելու իրավունքի իրացման, այդ թվում նաև պաշտպանության, հստակ կառուցակարգերը սահմանված են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի սահմանադրական օրենքով:

Քննարկվող դիմում-բողոքով դիմումատուները ներկայանում են որպես հասարակական կազմակերպություն և որպես դիտորդ և ոչ թե որպես անձ, ում ՀՀ ընտրական օրենսգրքով սահմանված սուբյեկտիվ ընտրական իրավունքը խախտվել է:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը դիմումատուներին դիտարկել է հենց այդ կարգավիճակում՝ որպես դիտորդ կամ հասարակական կազմակերպություն՝ դրանից բխող բոլոր հետևանքներով:

Ընտրական իրավահարաբերությունների սուբյեկտների իրավունքների վարչաիրավական կարգով պաշտպանության կառուցակարգերը սահմանված են «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով և Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքով:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն. «Առանձին տեսակի վարչական վարույթների առանձնահատկությունները սահմանվում են օրենքներով և Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով»: Նշված իրավանորմի հաշվառմամբ, Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 1-ի մասում ամրագրված իրավանորմով սահմանված է. «Կենտրոնական և տարածքային ընտրական հանձնաժողովում վարչական վարույթն իրականացվում է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան, սույն օրենսգրքով սահմանված առանձնահատկություններով և ժամկետներում»:

Վերոնշյալ իրավանորմերից բխում է, որ ընտրական հանձնաժողովներում վարչական վարույթի նկատմամբ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի նորմերը կիրառելի են միայն ՀՀ ընտրական օրենսգրքով սահմանված առանձնահատկությունների հաշվառմամբ:

Ի թիվս այլ առանձնահատկությունների, ընտրական հանձնաժողովներում վարչական վարույթի առանձնահատկություն է սահմանված ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ

պարբերությամբ, որի համաձայն՝ եթե բողոքը կամ դիմումը չի համապատասխանում նույն հոդվածի պահանջներին, ապա դիմումները չեն քննարկվում, դրանցով վարչական վարույթներ չեն հարուցվում, և ընտրական հանձնաժողովները որոշում են կայացնում վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին: Ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածով սահմանված՝ բողոքին կամ դիմումին ներկայացվող պահանջներից է դիմումը կամ բողոքը Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված սուբյեկտների կողմից ներկայացնելու պահանջը:

« Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասում օրենսդիրն առանձնացնում է սուբյեկտների հինգ խումբ, որոնց իրավունք է վերապահում բողոքարկելու ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը), այն է՝

1) յուրաքանչյուր ոք, ով գտնում է, որ խախտվել կամ կարող է խախտվել իր՝ սույն օրենսգրքով սահմանված սուբյեկտիվ ընտրական իրավունքը.

2) վստահված անձը, եթե գտնում է, որ խախտվել է իր կամ իր վստահորդի՝ սույն օրենսգրքով սահմանված իրավունքը.

3) դիտորդը կամ այցելուն, եթե գտնում է, որ խախտվել է իր՝ սույն օրենսգրքով սահմանված իրավունքը.

4) զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցիչը, եթե գտնում է, որ խախտվել է իր՝ սույն օրենսգրքով սահմանված իրավունքը.

5) ընտրություններին մասնակցող կուսակցության լիազոր ներկայացուցիչը, եթե գտնում է, որ խախտվել է իր կամ իր վստահորդ կուսակցության կամ կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի՝ սույն օրենսգրքով սահմանված իրավունքը:

« Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված նորմի վերլուծության արդյունքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ օրենսդիրը, ամրագրելով վերոհիշյալ սուբյեկտային կազմը՝ ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) բողոքարկելու իրավունքը, միաժամանակ այդ իրավունքի իրացման հնարավորությունը յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում պայմանավորում է բողոքարկող սուբյեկտի իրավունքի պաշտպանության նպատակի առկայությամբ, այսինքն՝ յուրաքանչյուր կոնկրետ սուբյեկտի իրավունք է վերապահում բողոքարկելու ընտրական հանձնաժողովի որոշումը, գործողությունը (անգործությունը), եթե նման բողոքարկումը նպատակ ունի իրականացնելու բողոքարկող սուբյեկտի խախտված իրավունքի պաշտպանությունը:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ դիմումատուների դատողությունն առ այն, որ «Ընտրական իրավահարաբերությունների սուբյեկտ հանդիսացող յուրաքանչյուր անձի, այդ թվում՝ դիտորդի և դիտորդական կազմակերպության կողմից ներկայացված դիմում-բողոքները՝ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների հիմքով ընտրական հանձնաժողովների որոշումների և գործողությունների վիճարկման վերաբերյալ ենթակա են քննության վարչական վարույթի կարգով, նույն կարգով, ինչ դիտորդների սուբյեկտիվ իրավունքների խախտումների վերաբերյալ բողոքները», չի բխում « Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ օրենսդրի կողմից ներդրված տրամաբանությունից: Հետևապես, թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 08.04.2017թ. թիվ 9-Ա որոշումը՝ վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու վերաբերյալ այն հիմնավորմամբ, որ դիմումատուները չեն հանդիսանում տարածքային ընտրական հանձնաժողովի դիմում-բողոքներում վկայակոչվող իրավունքների պաշտպանությամբ դիմելու իրավունք ունեցող իրավասու սուբյեկտներ՝ իրավաչափ է և բխում է Ընտրական օրենսգրքի նորմերից:

« Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածում ներդրված վերոհիշյալ տրամաբանությունն արտահայտված է նաև «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» « օրենքի 69-րդ հոդվածում, որը « Ընտրական օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխան՝ կիրառելի է ընտրական հանձնաժողովում վարչական վարույթի նկատմամբ՝ « Ընտրական օրենսգրքով սահմանված առանձնահատկությունների հաշվառմամբ: Համաձայն նշված օրենքի 69-րդ հոդվածի՝ անձինք իրենց իրավունքները պաշտպանելու նպատակով իրավունք ունեն բողոքարկելու վարչական ակտերը, այդ թվում՝ զուգորդվող վարչական ակտերի միջամտող դրույթները, ինչպես նաև վարչական մարմնի գործողությունը կամ անգործությունը: Նշված դրույթի բովանդակությունից բխում է, որ վարչական կարգով բողոք ներկայացնելու իրավունքը վերապահվում է այն անձանց, ովքեր բողոքարկման միջոցով պաշտպանում են **իրենց** խախտված իրավունքները:

7. Անդրադառնալով դիմումում վկայակոչված հասարակական կազմակերպությունների իրավասուբյեկտության հարցին, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ անհիմն և

առարկայագուրկ է դիմումատուների դատողությունն առ այն, որ «դիտորդական կազմակերպությունն ունի ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելության իրավունք և այս իրավունքի շրջանակներում ունի թե՛ դիտորդի սուբյեկտիվ իրավունքների խախտման և թե՛ օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների վերաբերյալ դիմում-բողոքներ ներկայացնելու իրավունք: Դիտորդի սուբյեկտիվ իրավունքների և օբյեկտիվ ընտրական իրավունքի խախտումների վերաբերյալ բողոքներ ներկայացնելու իրավասուբյեկտության վերաբերյալ սույն դիմումում ներկայացված հիմնավորումները հավասարապես կիրառելի են դիտորդական կազմակերպությունների նկատմամբ»: Նշված դատողության համար որևէ իրավական հիմք վկայակոչված չէ:

«Հասարակական կազմակերպությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն. «Կազմակերպությունը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների, օտարերկրյա պետությունների քաղաքացիների, քաղաքացիություն չունեցող անձանց (այսուհետ՝ ֆիզիկական անձ) և (կամ) իրավաբանական անձանց հասարակական միավորում է, որն ունի ոչ առևտրային կազմակերպության կարգավիճակ»:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 4-րդ և 5-րդ գլուխների իրավանորմերի վերլուծությունից ակնհայտ է, որ քաղաքացիները և իրավաբանական անձինք հանդիսանում են իրավունքի ինքնուրույն սուբյեկտներ և չեն կարող նույնացվել մեկը մյուսի հետ:

Ակնհայտ է, որ որպես դիմումատու հանդես եկող հասարակական կազմակերպությունները հանդիսանում են իրավաբանական անձինք՝ իրավունքի ինքնուրույն սուբյեկտներ:

Թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովն իրավաչափորեն գտել է, որ ներկայացված դիմումներով իրավաբանական անձ հանդիսացող հասարակական կազմակերպությունները դիմումներով ներկայացված իրավունքների պաշտպանությամբ ընտրական հանձնաժողովի գործողությունը, անգործությունը կամ որոշումը բողոքարկող իրավասու սուբյեկտ չէ:

Ինչ վերաբերում է 2001 թվականի հոկտեմբերի 1-ից Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ մտած «Շրջակա միջավայրի առնչությամբ տեղեկության, որոշումներ ընդունելուն հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» Օրհուսի կոնվենցիային, ապա նշված կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն.

«Յուրաքանչյուր Կողմ ապահովում է, վերը բերված կետ 1-ում և 2-ում հիշատակված դիտարկման ընթացակարգերից բացի և առանց դրանք խախտելու, որ հասարակության այն ներկայացուցիչները, որոնք համապատասխանում են ազգային օրենսդրության մեջ բերված չափանիշներին, եթե այդպիսիք գոյություն ունենան, մուտք դեպի վարչական կամ դատական ընթացակարգերը՝ վիճարկելու մասնավոր անձանց կամ պետական մարմինների այն գործողությունները կամ անգործությունը, որոնք խախտում են շրջակա միջավայրին առնչվող ազգային օրենսդրության դրույթները»:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն. «Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած միջազգային պայմանագրերի և օրենքների նորմերի միջև հակասության դեպքում կիրառվում են միջազգային պայմանագրերի նորմերը»:

Նման պայմաններում կարևոր նշանակություն է ձեռք բերում այն իրավական հարցադրումը, թե «Շրջակա միջավայրի առնչությամբ տեղեկության, որոշումներ ընդունելուն հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» Օրհուսի կոնվենցիան, որին միացել է նաև Հայաստանի Հանրապետությունը, օժտում է արդյո՞ք հասարակական կազմակերպություններին՝ սույն վեճով պայմանավորված, բողոքարկման հարցում իրավասուբյեկտությամբ:

Օրհուսի կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածի 3-րդ կետը հասարակական կազմակերպություններին նման իրավունք չի վերապահում: Համաձայն նշված իրավադրույթի յուրաքանչյուր Կողմ, այսինքն՝ պայմանագրի կողմ հանդիսացող պետություն, ապահովում է, որ հասարակության ներկայացուցիչները մուտք ունենան դեպի վարչական կամ դատական ընթացակարգերը՝ վիճարկելու մասնավոր անձանց կամ պետական մարմինների այն գործողությունները կամ անգործությունը, որոնք խախտում են շրջակա միջավայրին առնչվող ազգային օրենսդրության դրույթները: Այսինքն՝ տվյալ իրավադրույթը վերաբերում է կողմին՝ պետությանը, և դրանով այլ անձանց իրավունքների պաշտպանությամբ դիմելու ուղղակի իրավասություն որևէ սուբյեկտի համար սահմանված չէ: Հետևաբար, կարելի է փաստել, որ Օրհուսի կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածի 3-րդ կետը հասարակական կազմակերպություններին չի օժտում իրավասուբյեկտությամբ:

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի 2000 թվականի դեկտեմբերի 26-ի «Շրջակա միջավայրի առնչությամբ տեղեկության, որոշումներ ընդունելուն հասարակության

մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին կոնվենցիայում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով» թիվ ՍԴՈ-269 որոշման 2-րդ կետով սահմանված է, որ Կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնել է մի շարք պարտավորություններ, մասնավորապես. «...ներպետական օրենսդրության շրջանակներում ապահովել արդարադատական համակարգի կամ անկախ և անաչառ մարմնի միջոցով կոնվենցիայով նախատեսված անձանց խախտված իրավունքների վերականգնման առավելագույնս հեշտացված հնարավորություն, ընդհուպ՝ արդարադատության մատչելիության ֆինանսական կամ այլ խոչընդոտների վերացման կամ նվազեցման համապատասխան համակարգի ստեղծումը»: Այսինքն՝ նշված որոշմամբ մեկ անգամ ևս փաստվում է, որ Օրհուսի կոնվենցիան հասարակական կազմակերպություններին ուղղակի իրավասություններ չի օժտում, ավելին, նշված կոնվենցիայից նման պարտավորություն ուղղակի չի բխում, քանզի պետությունը պետք է «ներպետական օրենսդրության շրջանակներում ապահովի արդարադատական համակարգի կամ անկախ և անաչառ մարմնի միջոցով կոնվենցիայով նախատեսված անձանց խախտված իրավունքների վերականգնման առավելագույնս հեշտացված հնարավորություն»:

Մյուս կողմից հարկ է նկատել, որ «Շրջակա միջավայրի առնչությամբ տեղեկության, որոշումներ ընդունելուն հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» Օրհուսի կոնվենցիան վերաբերում է բացառապես բնապահպանական խնդիրներին, ուստիև այդ բնագավառում ծագող իրավահարաբերություններին, և նշված կոնվենցիայի իրավակարգավորումները անգամ տարածական մեկնաբանմամբ չեն կարող լինել կիրառելի ընտրական իրավահարաբերությունների նկատմամբ: Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2004 թվականի դեկտեմբերի 15-ի՝ «Վարչական ակտերի նկատմամբ դատական վերահսկողության մասին» (2004)20 հանձնարարականը ևս կարող է առաջացնել պոզիտիվ պարտավորություններ պետության համար, սակայն այն չի կարող գնահատվել որպես իրավական ակտ, որն ուղղակի իրավասություններ է օժտում բողոքաբերներին:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը փաստում է նաև, որ դիմում-բողոքում վկայակոչված իրավասություններ հանդիսանալու հանգամանքի կապակցությամբ սույն որոշմամբ բերված իրավական գնահատականները համահունչ են նաև Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի և վարչական դատարանի մի շարք գործերով կայացված դատական ակտերում արտահայտված իրավական դիրքորոշումներին:

8. Դիմում-բողոքում բողոքաբերներն անդրադարձել են վիճարկվող որոշումը 2017թ. ապրիլի 8-ին ընդունելու հանգամանքին: Մասնավորապես, նշված է. «Վիճարկվող որոշումը ոչ իրավաչափ է նաև՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված ժամկետի խախտմամբ (2017թ. ապրիլի 08-ին) ընդունված լինելու հիմքով»:

ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն.

«7. Տարածքային և Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովներն ընտրությունները նշանակվելուց հետո՝ մինչև քվեարկության նախորդ օրը, ստացված դիմումներին պատասխանում, իսկ սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերում դրանց վերաբերյալ որոշումներ ընդունում են հնգօրյա ժամկետում, բայց ոչ ուշ, քան մինչև քվեարկության սկիզբը: Քվեարկության օրվանից սկսած՝ մինչև արդյունքների ամփոփման համար սահմանված ժամկետից 2 օր առաջ՝ ժամը 18.00-ն, ստացված դիմումներին տարածքային և Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովները պատասխանում, իսկ սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերում դրանց վերաբերյալ որոշումներ ընդունում են մինչև ընտրությունների արդյունքների ամփոփումը, **իսկ Ազգային ժողովի ընտրությունների ժամանակ՝ տարածքային ընտրական հանձնաժողովը՝ մինչև ընտրությունների արդյունքների ամփոփման համար սահմանված ժամկետից մեկ օր առաջ**»:

ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված ժամկետի համաձայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը **քվեարկության օրվանից հետո՝ 7-րդ օրը**, հիմք ընդունելով քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը, դատարանի վճիռները, հանձնաժողովներում ստացված դիմումների (բողոքների) քննարկման արդյունքով ընդունած որոշումները, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ տարածքային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունած որոշումները, ամփոփում է

Ազգային ժողովի ընտրության արդյունքները և ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ ընդունում որոշում:

Ազգային ժողովի 2017թ. ապրիլի 2-ի ընտրությունների ամփոփման և արդյունքների վերաբերյալ որոշման ընդունման համար վերջնաժամկետ էր 2017թ. ապրիլի 9-ի:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2017թ. ապրիլի 8-ի թիվ 9-Ա որոշումը կայացվել է Ընտրական օրենսգրքով սահմանված ժամկետների պահպանմամբ:

9. Սույն դիմում-բողոքի քննարկմամբ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2017թ. ապրիլի 8-ի թիվ 9-Ա որոշումը՝ «Իրավունքի Եվրոպա միավորում», «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն», Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ հասարակական կազմակերպությունների և դիտորդներ՝ Ռիմմա Աբաջյանի, Գեորգի Ավակյանի, Նինո Կուխիանիձեի, Էմիլի Հաթոբյանի մասով 04.04.2017թ. դիմում-բողոքով վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասով, իրավաչափ է հետևյալ պատճառաբանությամբ՝ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովն իր որոշմամբ նշել է այն բոլոր էական փաստական հանգամանքները և իրավական հիմնավորումները, որոնք հիմք են հանդիսացել ընդունելու վիճարկվող որոշումը:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետի համաձայն.

«1. Անվավեր է առ ոչինչ չհանդիսացող այն ոչ իրավաչափ վարչական ակտը, որն ընդունվել է՝

ա) օրենքի խախտմամբ, այդ թվում՝ օրենքի սխալ կիրառման կամ սխալ մեկնաբանման հետևանքով.»:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն արձանագրում է, որ թիվ 8 տարածքային հանձնաժողովը չի պահպանել ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջները:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ դիմումատուներ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի մասով առկա են թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 08.04.2017թ. թիվ 9-Ա որոշումը մասով անվավեր ճանաչելու հիմքեր:

Վերոգրյալով պայմանավորված Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովն իր նիստում պետք է քննարկի դիմումատուներ՝ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի մասով ներկայացված դիմում-բողոքները և քննության արդյունքում սահմանված կարգով կայացնի համապատասխան որոշումներ:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ դիմում-բողոքով ներկայացված 3-րդ պահանջը ենթակա է մերժման, քանի որ նշված պահանջը որևէ կերպ չի առնչվում դիմումատուների իրավունքներին, ինչով պայմանավորված դիմումատուներն իրավասու չեն նման պահանջով հանդես գալու: Նշված հարցադրման վերաբերյալ դիրքորոշում է արտահայտել ՀՀ վարչական դատարանը ՎԴ/0929/05/15 վարչական գործի շրջանակներում կայացված որոշմամբ.

«... Դատարանը վերևում արդեն անդրադարձել է դիտորդների իրավունքներին, որոնք չեն ներառում նաև հանրային իրավախախտում թույլ տրված անձանց պատասխանատվության հարցով իրավասու մարմիններին դիմելու իրավունքը: Ինչպես նշվեց վերը, դիտորդներն ընդամենը ներկայացնում են իրենց դիտարկումները ընտրախախտումների վերաբերյալ, իսկ դրանց հետագա գնահատումն ու ընթացքը դուրս է նրանց վերահսկողության շրջանակներից: Ըստ այդմ, դատարանն արձանագրում է, որ դիտորդական առաքելություն իրականացնող կազմակերպությունը չի կարող պահանջել իրավասու ընտրական հանձնաժողովից համապատասխան գործողություններ՝ կապված վարչական կամ քրեական իրավախախտում կատարած անձանց պատասխանատվության ենթարկելու հարցի լուծման հետ:» (27.04.2015թ. ՎԴ/0929/05/15):

Դիմում-բողոքով ներկայացված 5-րդ պահանջը նույնպես ենթակա է մերժման, քանի որ դիմումի ուսումնասիրությամբ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը գտնում է, որ դիմումն ըստ ենթակայության վերահասցեագրելու հիմքեր առկա չեն:

Դիմում-բողոքով ներկայացված 6-րդ պահանջը նույնպես ենթակա է մերժման, քանի որ բողոքաբերները 12.04.2017թ. ներկայացրած դիմում-բողոքով բողոքարկում են Ազգային ժողովի 02.04.2017թ. ընտրությունների քվեարկության օրվա ընթացքում տեղի ունեցած առանձին միջադեպեր, այն դեպքում, երբ և ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման գործընթացը, և այդ գործընթացում տեղ գտած հնարավոր օրինախախտումների ու դրանցով պայմանավորված վիճահարույց խնդիրների լուծման համար օրենսդրությամբ նախատեսված բացահայտման,

գնահատման ու վերացման կոնկրետ ընթացակարգերի կիրառման իրավական հնարավորությունները՝ հստակ ժամկետներով և համապատասխան իրավասությունների իրավասություններով, վերջնականապես ավարտված են, ինչ ինչ վերաբերում է պահանջին՝ անվավեր ճանաչել Ազգային ժողովի ընտրությունները և նշանակել վերաքվեարկություն, ապա հիմք ընդունելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 13-րդ մասը, ըստ որի ընտրությունների արդյունքներն անվավեր ճանաչելու մասին դիմում իրավունք ունեն ներկայացնելու կուսակցությունը, համայնքի ղեկավարի կամ ավագանու անդամի թեկնածուն, և ղեկավարվելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ պարբերությամբ, դիմում-բողոքը՝ սույն պահանջի մասով, չի քննարկվում:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով «Վարչարարության և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 76-րդ հոդվածով և Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 47-49-րդ հոդվածներով՝ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Է .

1. Նինո Կուխիանիձեի մասով դիմում-բողոքով վարչական վարույթի հարուցումը մերժել:
2. Տաթևիկ Հովհաննիսյանի, Գայանե Բախշյանի, Աննա Մինասյանի մասով՝ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2017 թվականի ապրիլի 8-ի թիվ 9-Ա որոշումը՝ ճանաչել անվավեր:
3. «Իրավունքի Եվրոպա միավորում», «Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն», Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ հասարակական կազմակերպությունների և դիտորդներ՝ Ռիմմա Աբաջյանի, Գեորգի Ավակյանի, Ասյա Ալթունյանի, Էմիլի Հաթոյանի մասով դիմում-բողոքը մերժել՝ թիվ 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2017 թվականի ապրիլի 8-ի թիվ 9-Ա որոշումը թողնել անփոփոխ:
4. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում նիստում հրապարակելու պահից:
5. Սույն որոշումը կարող է բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարան՝ օրացուցային երեք օրվա ընթացքում:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ**

Տ. Մ ու կ ու չ յ ա ն